

تأثیر اثربخشی کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت: نقش مالکیت خانوادگی

فاطمه آزاد مقدم^۱، منصوره سادات غفاری^۲، زهرا مرید احمدی یزدی^۳

^۱ کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی حکیم نظامی قوچان-ایران (نویسنده مسئول)

^۲ حسابرس اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

^۳ کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی حکیم نظامی قوچان-ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر اثربخشی کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت: نقش مالکیت خانوادگی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ است. با استفاده از روش حذف سیستماتیک در مجموع ۱۷۲ شرکت (۱۲۰۴ سال - شرکت) که از این تعداد ۳۱ شرکت دارای مالکیت خانوادگی و ۱۴۱ شرکت باقیمانده دارای مالکیت غیر خانوادگی بودند، جهت بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش بعنوان نمونه انتخاب شد. در این پژوهش از رگرسیون چندمتغیره و نرم افزار ایویوز ۱۰ جهت پیاده سازی و آزمون فرضیه ها استفاده شده است. نتایج این پژوهش نتایج نشان می دهد که اثربخشی کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تأثیر معناداری دارد. اندازه کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تأثیر معناداری دارد. استقلال کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی، تخصیص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تأثیر معناداری دارد.

واژه های کلیدی: عملکرد شرکت، مالکیت خانوادگی، اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی

مقدمه

رشد اقتصادی در هر کشوری به سرمایه گذاری داخلی و خارجی وابسته است وقوع تقلب های مالی، موجب کاهش سرمایه گذاری داخلی و خارجی شده و مانع رشد اقتصادی جامعه میشود از طرفی، پایه و اساس اتخاذ تصمیمات سرمایه گذاری، ارائه اطلاعات مالی مربوط و قابل اتکاء است اما برخی از شرکتها به ظاهرسازی یا دستکاری داده های اطلاعاتی که تصویر مطلوبی از وضعیت مالی شرکت گزارش نمیکند، میپردازند. سود گزارش شده از جمله اطلاعات، مهمی است که در هنگام تصمیم گیری توسط افراد در نظر گرفته میشود. تحلیل گران مالی عموماً سود خالص گزارش شده حسابداری را متفاوت از سود اقتصادی میدانند به این دلیل که احتمال دستکاری سود (مدیریت سود) توسط مدیران وجود دارد. بنابراین، وجود کمیته ای مستقل در شرکت همانند کمیته حسابرسی، به عنوان یکی از ارکان نظام حاکمیت شرکتی، برای کنترل مداوم چنین فعالیت هایی ضروری است (ابوت و اسپارک، ۲۰۰۰). کمیته حسابرسی یکی از مهمترین کمیته های تخصصی هیئت مدیره محسوب میشود که موجب تقویت، سلامت و کیفیت گزارشگری مالی میشود. از دیدگاه تئوری نمایندگی، کمیته حسابرسی مهمترین نقش را در کاهش مشکلات نمایندگی بازی میکند (ابوت^۲ و همکاران، ۲۰۰۴؛ متاوی، ۲۰۱۳). ویژگی های کمیته حسابرسی از قبیل اندازه، استقلال، تخصص مالی اعضای کمیته و تعداد جلسات برای اثر بخشی کمیته حسابرسی اهمیت زیادی دارد. مطالعات پیشین اظهار داشتند که ویژگی های واقعی کمیته حسابرسی برای اثر بخش بودن کمیته در انجام وظایفش حیاتی میباشد (عبدالرحمن و علی^۴، ۲۰۰۶؛ کلاین^۵، ۲۰۰۳). این کمیته وظیفه نظارت بر فرایند تهیه گزارش های مالی را بر عهده دارد. بررسی گزارشهای دوره ای، بررسی کفایت نظارتهای داخلی مربوط به گزارشهای مالی، ارزیابی عملکرد حسابرسان

---

^۱Abbott and Parker^۲Abbott^۳Metawee^۴Abdul Rahman & Ali^۵Klein

مستقل، نظارت بر انطباق فعالیت های واحد تجاری با الزامات قانونی و شناسایی ریسک های موجود در برنامه های مورد نظر مدیریت از سایر وظایف این کمیته است. از دیدگاه تئوری نمایندگی، تشکیل کمیته حسابرسی ابزاری برای کاهش هزینه های نمایندگی و بهبود کنترل داخلی و وسیله اثربخش برای بهبود روابط نمایندگی است (النجار، ۲۰۱۱؛ الدامن^۷ و همکاران، ۲۰۱۲؛ المامون^۸ و همکاران، ۲۰۱۴)

اهداف این تحقیق به شرح زیر می باشد:

۱. بررسی تاثیر اثربخشی کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی
۲. بررسی تاثیر اندازه کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی
۳. بررسی تاثیر استقلال کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی
۴. بررسی تاثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی

فرضیه ها

فرضیه های پژوهش به شرح زیر بیان می گردد:

- فرضیه اول: اثربخشی کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد.
- فرضیه دوم: اندازه کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد.
- فرضیه سوم: استقلال کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد.
- فرضیه چهارم: تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد.

---

^۱Al- Najjar

^۷Aldamen

^۸Al-Mamun

متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته:

عملکرد شرکت (performance): برای محاسبه عملکرد شرکت از بازده دارایی های شرکت استفاده می کنیم

که برابر با تقسیم سود خالص به کل دارایی های است.

متغیر مستقل:

اثربخشی کمیته حسابرسی (ACE): در پژوهش حاضر برای اندازه گیری اثربخشی کمیته حسابرسی مطابق با

پژوهش جهانگیر علی و همکاران (۲۰۱۸) از مجموع نمرات سنجه های الف ب ج مشاهده پذیر زیر استفاده خواهد

شد:

الف: تخصص مالی کمیته حسابرسی (ACFE): در این پژوهش برای سنجش تخصص مالی کمیته حسابرسی از

نسبت اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی و حسابداری به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی شرکت

استفاده شده است.

ب: اندازه کمیته حسابرسی (ACSIZE): اندازه کمیته حسابرسی بیانگر تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی

است که می تواند تأثیر سازنده ای بر کمیته حسابرسی داشته باشد. کمیته های حسابرسی بزرگ شامل اعضای با

تخصص های متنوع به صورت مؤثرتری بر شیوه های گزارشگری مالی نظارت دارند.

ج: استقلال کمیته حسابرسی (ACI): در پژوهش حاضر برای سنجش استقلال کمیته حسابرسی از نسبت

اعضای مستقل کمیته به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی استفاده شده است.

---

^۱Firm performance

^۲audit committee effectiveness

^۳Audit Committee financial Expertise

^۴Audit committee size

^۵Audit Committee Independence

متغیرهای کنترلی:

اندازه موسسه حسابرسی (BIG4): متغیر ساختگی است در صورتی که حسابرس سازمان حسابرسی باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد ۰ را میگیرد.

حق الزحمه حسابرسی^۴ (AFEE): بر اساس لگاریتم طبیعی حق الزحمه حسابرس، اندازه گیری می شود. علت استفاده از لگاریتم طبیعی در محاسبه حق الزحمه حسابرس، همگن کردن حق الزحمه شرکت های بزرگ و کوچک می باشد. این روش در همه پژوهش های قبلی استفاده شده است.

اندازه شرکت (SIZE): برای محاسبه اندازه شرکت از طریق لگاریتم طبیعی جمع کل فروش شرکت استفاده می شود.

اهرم مالی^۵ (LEV): نسبت بدهی ها به دارایی ها معرف اهرم مالی شرکت بوده و نشان دهنده میزان تأمین مالی بلند مدت برون شرکتی واحد تجاری است. در این مطالعه، این نسبت از طریق تقسیم بدهی ها به مجمع کل دارایی ها بدست می آید.

ضرر و زیان^۶ شرکت (LOSS): اگر شرکت در سال قبل ضرر و زیان داشته عدد ۱ و در غیر این صورت عدد ۰ را می گیرد.

بازده^۷ (Return): برای محاسبه بازدهی یک شرکت، از سه عامل (تفاوت ریالی قیمت سهام در انتهای دوره نسبت به اول دوره، میزان تقسیم سود در طول دوره، میزان افزایش سرمایه شرکت ها از محل اندوخته یا آورده در محدوده زمانی) استفاده می شود که به صورت زیر است:

---

^۴Audit Fees

^۵Firm Size

^۶Financial Leverage

^۷Loss

^۸Return

$$\text{بازده سهام} = \left(\frac{\text{حق تقدم} + \text{جایزه سهام} + \text{سود تقسیمی} + (\text{قیمت روز} - \text{قیمت پایه})}{(\text{درصد افزایش سرمایه از محل آورده} * 1000) + \text{قیمت پایه}} \right) * 100$$

روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، از نوع پژوهش های کاربردی است. از نظر زمانی مقطعی است. ارتباط بین متغیرها از نوع توصیفی-همبستگی است و در آن از مدل رگرسیون برای تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه های مطرح شده استفاده میشود. به منظور گردآوری داده ها، از صورتهای مالی شرکت ها شامل صورت سود و زیان شرکت و از صورت های مالی تاریخی به کمک نرم افزار ره آورد نوین و بانک اطلاعاتی سازمان بورس و اوراق بهادار (کدال) و پایگاه های اینترنتی بورس گردآوری خواهد شد. به منظور گردآوری داده های بخش تئوریک و ادبیات موضوع تحقیق، از روش کتابخانه ای (با سود بردن از ابزارهایی همچون کتابها، مقالات، پایان نامه ها و متون دیجیتالی) استفاده می شود. آزمون فرضیه ها با روش رگرسیون چند متغیره (با استفاده از نرم افزار ایویوز)^۱ صورت خواهد گرفت.

مدل های پژوهش

در این پژوهش برای بررسی فرضیه ها از مدل های زیر استفاده خواهد شد:

$$\text{performance}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ACE_{i,t} + \beta_2 \sum CONTROL + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۱)}$$

$$\text{performance}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ACSIZE_{i,t} + \beta_2 \sum CONTROL + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۲)}$$

$$\text{performance}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ACI_{i,t} + \beta_2 \sum CONTROL + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۳)}$$

$$\text{performance}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ACFE_{i,t} + \beta_2 \sum CONTROL + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۴)}$$

قلمرو زمانی

تحقیق حاضر مربوط به ابتدای سال ۱۳۹۰ تا انتهای سال ۱۳۹۶ می باشد.

^۱EVIEWS

قلمرو مکانی

قلمرو مکانی تحقیق بورس اوراق بهادار تهران است.

مبانی نظری

اهمیت ارزیابی عملکرد

اهمیت ارزیابی عملکرد از زوایای مختلف قابل بررسی است. داشتن توان و امکان ارزیابی عملکرد، ضرورتی انکار ناپذیر است و تمام بنگاه های اقتصادی ناگزیر از سنجش عملیات خود در دوره های مختلف هستند. اهم دلایل انجام ارزیابی عملکرد عبارت است از:

الف) سهامداران و اعتبار دهندگان منابع مالی محدود خود را به بنگاه اختصاص می دهند. لذا ارزیابی عملکرد بنگاه به منظور اطمینان از تخصیص منابع محدود امری مهم و حیاتی به شمار می رود.

ب) معیارهای سنجش عملکرد، از سیستم های کنترلی مدیریت تلقی می شود زیرا برنامه ریزی اقتصادی و تصمیمات کنترلی موثر نیازمند ارزیابی چگونگی عملکرد واحدها است.

ج) اخذ تصمیمات منطقی ارتباط مستقیم با ارزیابی عملکرد بنگاه اقتصادی دارد.

ر) توانایی شرکت را در خلق ارزش نشان می دهد.

ز) مبنایی جهت رعایت یا عدم رعایت دستور العمل ها، بخشنامه ها و قوانین سازمانی و برون سازمانی ایجاد می کند.

د) مبنایی جهت پرداخت حقوق یا پاداش مدیران و حتی ترفیعات آنها فراهم می کند.

ذ) اعمال کنترل های لازم بر عملیات شرکت به منظور تحقق اهداف سازمانی فرام می آورد (رجبی و گنجی، ۱۳۸۹).

معیارهای ارزیابی عملکرد

معیارهای سنجش بازده مبتنی بر اطلاعات حسابداری

ارزیابی عملکرد شرکت ها از مهمترین موضوعات مورد توجه سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیران و دولت ها می باشد. در عمل معیارهای مختلفی برای ارزیابی عملکرد وجود دارد. برخی از این معیارها مبتنی بر مدل های

حسابداری و گروهی مبتنی بر مدل های اقتصادی است. از جمله معیارهای مبتنی بر مدل های حسابداری می توان به قیمت سهام، سود، بازده حقوق صاحبان سهام،^۲ بازده دارایی،^۱ نسبت قیمت به سود،^۲ نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری وکل بازده متعلق به سهامداران^۳ اشاره کرد. معیارهای مبتنی برمدل های اقتصادی نیز شامل ارزش افزوده بازار^۴ ارزش افزوده اقتصادی^۵ و ارزش افزوده اقتصادی تعدیل شده^۶ می باشد (وکیلی فرد و باوند پور، ۱۳۸۹).

نسبت قیمت به سود (P/E)

نسبت P/E ابزاری رایج برای تحلیل وضعیت شرکت ها، صنایع و بازار است که از طریق تقسیم قیمت بازار یک سهم به سود همان سهم به دست می آید و بیانگر مبلغی است که سرمایه گذاران بایستی برای هر ریال سود پرداخت نمایند. نسبت قیمت به سود از عایدی شرکت به عنوان به مبنای ارزش سرمایه گذاری سهام استفاده می کند و به روش های مختلف به ارزیابی سهم و شاخص بازار می پردازند. این نسبت مظنه زیر ارزش یا بالای ارزش بودن قیمت سهام است (حساس یگانه و همکاران، ۱۳۸۸).

نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام

این نسبت از طریق تقسیم ارزش بازار هر سهم به ارزش دفتری همان سهم به دست می آید. ارزش دفتری هر سهم نشان دهنده ارزش های تاریخی است. از طرفی ارزش بازار هر سهم انعکاسی از جریان های نقدی آتی می باشد که عاید شرکت خواهد شد، بنابراین اگر شرکتی دارای مدیریت و سازمان دهی باشد که با کارایی کامل به وظایف و نقش های خود عمل کند در این صورت ارزش بازار، بزرگ تر از ارزش های تاریخی و دفتری خواهد بود و این نسبت افزایش پیدا می کند. نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری هر سهم طرز تفکر سرمایه گذاران نسبت به عملکرد گذشته و دورنمای آتی شرکت را بیان می کند (حساس یگانه و همکاران، ۱۳۸۸).

^۱ Return On Equity (ROE)

^۲ Return On Investment (ROI)

^۳ Price/Earning Ratio (P/E)

^۴ Total Shareholders Return (TSR)

^۵ Market Value Added (MVA)

^۶ Economic Value Added (EVA)

^۷ Refined Economic Value Added (REVA)

شرکت های خانوادگی (مالکیت خانوادگی)

عوامل بسیاری موجب برتری یک شرکت در مقایسه با شرکت های دیگر می شوند که مهمترین آنها ساختار مالکیت است که شانس شرکت را برای بهبود و حفظ ساختار سرمایه در آینده تحت تاثیر قرار میدهد ساختار مالکیت بیان کننده این مطلب است که چه اشخاصی در تصمیمات عملیاتی و استراتژیکی شرکت تسلط و حکمرانی می کنند. در تعریف مالکیت خانوادگی ادبیات مالی نشان می دهد که شاخص های متفاوتی در کشور های مختلف برای مالکیت خانوادگی وجود دارد. در ایران نیز کمیته تدوین استانداردهای حسابداری شماره ۲۲ سرمایه گذاری در واحدهای تجاری وابسته (تجدید نظر شده، ۱۳۸۹) عنوان میکند، اگر واحد سرمایه گذار به طور مستقیم یا غیر مستقیم (برای مثال، از طریق واحدهای تجاری فرعی) حداقل ۲۲ درصد از حق رأی واحد سرمایه پذیر را در اختیار داشته باشد، فرض می شود که از نفوذ قابل ملاحظه ای برخوردار است، مگر اینکه نبود چنین نفوذی را بتوان به روشنی اثبات کرد. برعکس، اگر واحد سرمایه گذار به صورت مستقیم یا غیر مستقیم (برای مثال، از طریق واحدهای تجاری فرعی) کمتر از ۲۲ درصد حق رأی واحد سرمایه پذیر را در اختیار داشته باشد، فرض می شود که از نفوذ قابل ملاحظه ای برخوردار نیست، مگر اینکه وجود چنین نفوذی را بتوان به روشنی اثبات کرد (کمیته تدوین استاندارد حسابداری، شماره ۲۲، تجدید نظر شده ۱۳۸۹). بر اساس این استاندارد با توجه به اینکه در مورد شرکت های خانوادگی مالک بودن ۲۲ تا ۲۹ درصد از سهام شرکت، مبنای وجود مالکیت خانوادگی است میتوان استدلال نمود زمانی که مالکیت خانوادگی به ۲۲ درصد از سهام شرکت برسند می تواند بر شرکت نفوذ و کنترل داشته باشند. مهرآذین معتقد است که شرکتهای خانوادگی باید دو شرط زیر را داشته باشند:

۱. سهامدار حقیقی مالک حداقل ۲۲ درصد سهام عادی شرکت باشد یا

۲. یکی از اعضای هیأت مدیره، خود، به تنهایی مالک حداقل ۹ درصد سهام عادی و یا مجموع سهام عضو حقیقی هیأت مدیره و اعضای خانواده و فامیل وی، حداقل ۹ درصد مجموع سهام عادی شرکت باشد.

پیشینه داخلی

خوینینی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین ویژگی های کمیته حسابرسی و معیارهای عملکرد شرکت ها پرداختند. نتایج پژوهش بیانگر این است که بین ویژگی های کمیته حسابرسی شامل استقلال و تخصص حسابداری اعضای آن با معیارهای عملکرد شامل نرخ بازده دارایی، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت کیوتوبین ارتباط معناداری وجود دارد.

جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) در پژوهشی تاثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگیهای سود پیشبینی شده را مورد تحقیق قرار دادند و نتایج آنان نشان داد تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با صحت پیشبینی

سود رابطه مثبت دارد همچنین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با پراکندگی پیش بینی های سود ارتباطی منفی دارد.

فخاری و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی اثر ویژگی های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی را مورد بررسی قرار دادند و یافته های آنان نشان داد که رابطه معنی داری بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و مدیریت سود وجود دارد.

پیشینه خارجی

ال اوکالی و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی تاثیر ویژگی های کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های دارای مالکیت خانوادگی و غیرخانوادگی پرداختند. نتایج نشان داد که ویژگی های کمیته حسابرسی (شامل اندازه، استقلال و تخصص مالی اعضا) بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد اما بر عملکرد شرکت های غیر خانوادگی تاثیری ندارد.

آلزان و ساوان (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی ارتباط ویژگیهای کمیته حسابرسی در اجرای دستورالعملهای حسابرسی داخلی پرداختند. آنها چنین نتیجهگیری نمودند که حضور اعضای مستقل و با تخصص حسابداری و حسابرسی، درک و اجرای دستورالعملهای حسابرسی داخلی را تحت تاثیر قرار می دهد همچنین اجرای چنین دستورالعملهایی با تعداد جلسات کمیته حسابرسی و حسابرسان داخلی ارشد بهبود مییابد.

امر و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی ویژگی های کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت در شرکتهای عضو بورس اوراق بهادار مصر پرداختند، و نشان دادند که ویژگی های کمیته حسابرسی شامل اندازه، تخصص مالی، استقلال و تعداد جلسات کمیته حسابرسی با عملکرد مالی شرکت های عضو بورس اوراق بهادار مصر رابطه معنادار و مستقیم دارد.

ابرناتی و همکاران (۲۰۱۴) ارتباط بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و به موقع بودن صورتهای مالی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج آنها نشان داد که تخصص مالی کمیته حسابرسی با به موقع بودن گزارشگری مالی در ارتباط است و همچنین ویژگیهای شخصیتی اعضای کمیته حسابرسی، اثربخشی کمیته حسابرسی را تحت تاثیر قرار می دهد.

تجزیه و تحلیل:

در پژوهش های علمی، تجزیه و تحلیل داده های آماری جمع آوری شده از نمونه های آماری، مرحله مهمی از تحقیق تلقی می شود به علت اینکه محقق، در این مرحله به نتیجه ی نهایی خواهد رسید؛ یعنی با استفاده از یک روش تحقیق متناسب با اهداف و فرضیه های مطالعه، داده ها تجزیه و تحلیل و فرضیه ها آزمون و نهایتاً نتیجه گیری نهایی برای گزارش انجام خواهد شد. همچنین به منظور آماده سازی و تجزیه و تحلیل اطلاعات نرم افزار ایویوز مورد استفاده قرار گرفته اند. جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است دوره زمانی مورد پژوهش یک دوره بر اساس صورت های مالی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ هست.

آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

آمار توصیفی^{۲۷} تنظیم و طبقه بندی داده ها، نمایش ترسیمی، و محاسبه مقادیری از قبیل نما، میانگین، میانه و ... می باشد که حاکی از مشخصات یکایک اعضای جامعه مورد بحث است. در جدول (۴-۱) اطلاعات مربوط به شاخص های مرکزی (میانگین، میانه، بیشینه و کمینه) و پراکندگی داده ها (انحراف معیار، چولگی و کشیدگی) ارائه شده است.

جدول (۴-۱) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	عملکرد	اثر بخشی کمیت حسابرسی	اندازه کمیت حسابرسی	استقلال کمیت حسابرسی	تخصص مالی کمیت حسابرسی	حق الزحمه حسابرسی	بازده سهام	اندازه شرکت	اهرم مالی	ضرر و زیان	اندازه موسسه حسابرسی
میانگین	۰۰۹۱۰۳۴	۲۸۷۰۷۳۷	۱۹۸۱۵۶۷	۰۴۱۸۵۱۰	۰۴۷۰۶۶۱	۴۵۲۳۷۷۴	۴۲۴۳۸۸	۱۴۴۲۶۶	۰۶۵۱۸۵	۰۱۵۶۶۸	۰۲۸۵۷۱۴
میانه	۰۰۸۶۱۱۸	۴۳۳۳۳۳	۳۰۰۰۰۰۰	۰۶۶۶۶۶۷	۰۶۶۶۶۶۷	۶۰۱۶۱۵۷	۱۲۳۲۹۶	۱۴۱۴۹۶	۰۶۲۳۵۰	۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰
ماکسیمم	۰۶۲۱۶۰۹	۶۶۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۸۵۸۳۳۵۵	۴۱۰۴۲۱	۱۹۷۲۲۵	۴۰۰۲۷۰	۱۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰
مینیمم	-۱۰۶۳۲۵۲	۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰	-۶۱۴۶۷	۸۸۹۹۷۱	۰۱۰۸۴۹	۰۰۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۰۰۰
انحراف معیار	۰۱۹۹۰۳۹	۲۲۷۷۹۳۳	۱۶۱۲۹۲۰	۰۳۶۹۵۱۳	۰۴۱۵۳۳۴	۳۲۱۹۰۶۸	۸۲۳۲۷۱	۲۰۵۹۸۴	۰۳۵۳۱۳	۰۳۶۴۳۴	۰۴۵۲۷۹۸
تعداد مشاهدات	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷	۲۱۷

^{۲۷} Descriptive statistics

آزمون مانایی متغیرها

قبل از استفاده از این متغیرها لازم است نسبت به مانایی یا عدم مانایی آن ها اطمینان حاصل کرد. به منظور اطمینان از نتایج تحقیق و ساختگی نبودن روابط موجود در رگرسیون و معنادار بودن متغیرها، اقدام به انجام آزمون مانایی و محاسبه ریشه واحد متغیرهای تحقیق در مدل ها گردید. آزمون مزبور با استفاده از نرم افزار ایویوز و روش های آزمون لوین، لین و چو، آزمون ایم، پسران و شین، آزمون ریشه واحد فیشر-دیکی فولر تعمیم یافته و آزمون ریشه واحد فیشر-فیلیپس انجام گردید. در آزمون ریشه واحد فرضیه صفر بیانگر وجود ریشه واحد بوده و در صورتی که احتمال جدول کوچک تر از $0/05$ باشد به احتمال $0/95$ فرضیه صفر پذیرفته نمی شود. نتایج حاصل از آزمون ریشه واحد به شرح جدول (۴-۲) است.

آزمون مانایی متغیرها

لووین لین چو		متغیر
احتمال	آماره	
۰.۰۰۰۰	-۱۱.۰۶۳۵	عملکرد
۰.۰۰۰۰	-۶۸.۸۶۱۹	اثر بخشی کمیته حسابرسی
۰.۰۰۰۰	-۶.۰۰۵۷۹	اندازه کمیته حسابرسی
۰.۰۰۰۰	-۲۷.۴۹۹۲	استقلال کمیته حسابرسی
۰.۰۰۰۰	-۱۷.۰۵۴۴	تخصص مالی کمیته حسابرسی
۰.۰۰۰۰	-۴۰.۱۸۸۹	حق الزحمه حسابرسی
۰.۰۰۰۰	-۱۳.۹۲۶۱	بازده سهام
۰.۰۰۰۰	-۱۱.۲۹۲۸	اندازه شرکت
۰.۰۰۰۰	-۵.۴۵۰۵۹	اهرم مالی
۰.۰۰۰۰	-۷.۸۴۱۷۰	ضرر و زیان
۰.۰۱۷۴	-۲.۱۰۹۵۴	اندازه موسسه حسابرسی

با توجه به نتایج حاصل از جدول (۴-۲) مشخص گردید که مقدار احتمال آزمون ها برای کلیه متغیرها کوچک تر از $0/05$ است؛ بنابراین متغیرهای فوق در سطح مانا قرار دارند.

عدم هم خطی متغیرها

قبل از برآورد مدل فرضیات لازم است تا عدم وجود هم خطی میان متغیرهای تحقیق آزمون شود. برای بررسی وجود یا عدم وجود هم خطی میان متغیرهای پژوهش از تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول (۳-۴) ضرایب همبستگی پیرسون میان متغیرها را نشان می دهد.

ضرایب همبستگی متغیرها

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱. عملکرد	۱	۰.۰۰۷	-۰.۰۰۲	۰.۰۵۴	۰.۰۰۲	۰.۰۰۴	۰.۲۴۵	۰.۱۵۱	-۰.۷۶۴	-۰.۵۲۴	-۰.۰۴۰
۲. اثربخشی کمیته حسابرسی	۰.۰۰۷	۱	۰.۹۸۷	۰.۸۷۹	۰.۸۶۷	-۰.۰۸۸	-۰.۰۲۳	۰.۳۷۰	۰.۰۰۹	۰.۰۰۱	۰.۰۳۸
۳. اندازه کمیته حسابرسی	-۰.۰۰۲	۰.۹۸۷	۱	۰.۸۲۳	۰.۷۹۹	-۰.۱۳۹	-۰.۰۲۶	۰.۴۰۶	۰.۰۲۶	۰.۰۰۴	۰.۰۳۸
۳. استقلال کمیته حسابرسی	۰.۰۵۴	۰.۸۷۹	۰.۸۲۳	۱	۰.۷۳۶	-۰.۰۳۶	-۰.۰۲۸	۰.۳۰۴	-۰.۰۷۸	۰.۰۰۳	۰.۰۹۷
۴. تخصص مالی کمیته حسابرسی	۰.۰۰۲	۰.۸۶۷	۰.۷۹۹	۰.۷۳۶	۱	۰.۰۸۸	۰.۰۰۲	۰.۱۸۴	۰.۰۱۶	-۰.۰۱۵	-۰.۰۲۷
۵. حق الزحمه	۰.۰۰۴	-۰.۰۸۸	-۰.۱۳۹	-۰.۰۳۶	۰.۰۸۸	۱	۰.۰۱۸	-۰.۴۲۵	-۰.۱۲۵	-۰.۰۷۵	-۰.۰۳۵
۶. بازده سهام	۰.۲۴۵	-۰.۰۲۳	-۰.۰۲۶	-۰.۰۲۸	۰.۰۰۲	۰.۰۱۸	۱	۰.۰۰۶	-۰.۱۳۱	۰.۰۵۶	۰.۰۳۱
۷. اندازه شرکت	۰.۱۵۱	۰.۳۷۰	۰.۴۰۶	۰.۳۰۴	۰.۱۸۴	-۰.۴۲۵	۰.۰۰۶	۱	۰.۱۰۵	-۰.۰۵۳	۰.۴۶۲
۸. اهرم مالی	-۰.۷۶۴	۰.۰۰۹	۰.۰۲۶	-۰.۰۷۸	۰.۰۱۶	-۰.۱۲۵	-۰.۱۳۱	۰.۱۰۵	۱	۰.۴۰۶	۰.۱۹۱
۹. ضرر و زیان	-۰.۵۲۴	۰.۰۰۱	۰.۰۰۴	۰.۰۰۳	-۰.۰۱۵	-۰.۰۷۵	۰.۰۵۶	-۰.۰۵۳	۰.۴۰۶	۱	۰.۱۴۸
۱۰. اندازه موسسه حسابرسی	-۰.۰۴۰	۰.۰۳۸	۰.۰۳۸	۰.۰۹۷	-۰.۰۲۷	-۰.۰۳۵	۰.۰۳۱	۰.۴۶۲	۰.۱۹۱	۰.۱۴۸	۱

باتوجه به نتایج جدول (۳-۴) مشخص که مقادیر ضریب همبستگی خیلی زیاد یا خیلی کم (نزدیک به ۱+ و ۱-) که نتایج تحلیل رگرسیونی را تحت تأثیر قرار دهد، وجود ندارد، در نتیجه هم خطی ای میان متغیرهای مستقل پژوهش وجود ندارد.

آزمون نرمال بودن خطاها

بررسی و انجام آزمون مذکور بر اساس آماره جاکرک برا است. چنانچه سطح احتمال آزمون جاکرک برا پایین و کمتر از ۰.۰۵ باشد، فرض صفر، یعنی نرمال بودن سری رد می شود. نتایج این آزمون در جدول (۴-۴) ارائه شده است. یکی از فروض مهم راجع به جمله باقیمانده این است که توزیع جملات آن نرمال است. به منظور آزمون نرمال بودن جمله خطا از آماره آزمون جاکرک-برا^{۲۸} استفاده شده است. با توجه به نتایج بدست آمده، احتمال آزمون جاکرک-برا، برای مدلهای پژوهش کمتر از ۵ درصد می باشد. بنابراین فرضیه صفر مبنی بر نرمال بودن جمله خطا در مدل رد می شود. با این وجود زمانی که اندازه نمونه به اندازه کافی بزرگ باشد،

^{۲۸} Jarque-Bera

انحراف از فرض نرمال بودن معمولاً بی اهمیت و پیامدهای آن ناچیز است. در شرایط مذکور، با توجه به قضیه حد مرکزی می توان دریافت که حتی اگر باقیمانده ها نرمال نباشند، آماره های آزمون به طور مجانبی از توزیع نرمال پیروی می کنند، بدون تورش هستند و از کارآیی برخوردارند. لذا با توجه به این مطالب می توان فرض نرمال بودن جمله خطا را نادیده گرفت.

آزمون نرمال بودن خطای مدل

مدل	نوع آزمون	سطح معناداری	نتیجه آزمون
۱	جارك برا	۰.۰۰۰	عدم نرمال بودن خطاها
۲	جارك برا	۰.۰۰۰	عدم نرمال بودن خطاها
۳	جارك برا	۰.۰۰۰	عدم نرمال بودن خطاها
۴	جارك برا	۰.۰۰۰	عدم نرمال بودن خطاها

آزمون همسانی واریانس خطاها

یکی از پیش فرض های مدل رگرسیون، ثابت بودن واریانس خطا است. به طوری که باوجود ناهمسانی واریانس در مدل، افزایش یا کاهش در متغیر مستقل، واریانس متغیر وابسته که برابر با واریانس پسماند است تغییر می کند. در این پژوهش برای اطمینان از نتایج به دست آمده، برای بررسی همسانی واریانس ها در داده های ترکیبی از روش بارتلت استفاده می شود. در روش همسانی واریانس بارتلت، فرض صفر مبنی بر همسانی واریانس ها و فرض مخالف آن ناهمسانی واریانس ها در نظر گرفته می شود. جدول (۴-۵) نتایج حاصل از آزمون همسانی مدل ۱ پژوهش را نشان می دهد.

آزمون همسانی واریانس خطاهای مدل

مدل	نوع آزمون	احتمال آزمون	نتیجه آزمون
۱	بارتلت	۰.۰۰۰	ناهمسانی واریانس
۲	بارتلت	۰.۰۰۰	ناهمسانی واریانس
۳	بارتلت	۰.۰۰۰	ناهمسانی واریانس
۴	بارتلت	۰.۰۰۰	ناهمسانی واریانس

با توجه به نتایج جدول (۴-۵) که نشان دهنده مقدار احتمال کوچک تر از ۰,۰۵ است، می توان گفت واریانس خطاها ناهمسان است و فرض صفر مبنی بر ثابت بودن واریانس مدل رد شده است. بنابراین، به منظور رفع ناهمسانی واریانس از رگرسیون حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) استفاده می کنیم.

آزمون همجمعی (انباشتگی) متغیرها

زمانی که متغیرهای مورد استفاده در رگرسیون مانا نباشند پدیده ای به نام رگرسیون کاذب به وجود می آید، ولی اگر تمام متغیرهای به کار رفته در مدل رگرسیونی باهم (جمعاً) مانا شوند یعنی باقیمانده های حاصل از مدل ایستا باشند، آن گاه پدیده هم انباشتگی یا هم جمعی به وجود می آید. از این رو این کلمه (هم انباشتگی) به مرور کاربرد خود را به دست آورد و هر سری زمانی که مانا باشد را هم انباشته می گوئیم. به طور کلی اگر دو متغیر (سری) انباشته از مرتبه یکسانی باشند مثلاً $I(d)$ ترکیب خطی آن ها می تواند هم انباشته باشد. در چنین مواردی رگرسیون بر روی مقادیر دو متغیر معنی دار می باشد یعنی رگرسیون دیگر ساختگی نیست و هیچ گونه اطلاعات بلند مدتی را از دست نمی دهیم. به طور خلاصه در صورتی که تشخیص دهیم باقیمانده های حاصل از رگرسیون به صورت $I(0)$ مانا هستند، متدولوژی سنتی رگرسیون شامل آزمون های F و t برای داده ها قابل استفاده می باشد. مفاهیم ریشه واحد، هم انباشتگی به ما کمک می کنند تا مانا بودن پسماند ها ی رگرسیونی را تشخیص دهیم. از آزمون کائو برای بررسی هم انباشتگی استفاده می شود.

فرضیه H_0 : رابطه خطی بین متغیرها در بلند مدت دارای هم انباشتگی نیست.

فرضیه H_1 : رابطه خطی بین متغیرها در بلند مدت دارای هم انباشتگی است.

اگر سطح معناداری آزمون کائو کمتر از ۰,۰۵ باشد فرضیه H_0 مبنی بر عدم وجود رابطه هم خطی رد می گردد در نتیجه رگرسیون کاذب نخواهد بود.

آزمون هم انباشتگی بروش آزمون کائو

سطح معناداری	آزمون
0.000	کائو
۰.۰۰۰	کائو
۰.۰۰۰	کائو
۰.۰۰۰	کائو

نتایج آزمون فرضیه های پژوهش برای شرکت های خانوادگی

مدل ۴		مدل ۳		مدل ۲		مدل ۱		متغیر
سطح معناداری	ضریب	سطح معناداری	ضریب	سطح معناداری	ضریب	سطح معناداری	ضریب	
۰.۴۸۰۴	-۰.۰۹۵۵۰۹	۰.۱۳۴۸	-۰.۱۸۸۱۳۱	۰.۰۱۴۴	-۰.۳۱۵۶۰۶	۰.۰۲۲۹	-۰.۲۹۸۰۵	مقدار ثابت
-	-	-	-	-	-	-	۰.۰۱۰۴۹	اثر بخشی کمیته حسابرسی
-	-	-	-	۰.۰۰۰۰	۰.۰۱۶۲۴۳	-	-	اندازه کمیته حسابرسی
-	-	۰.۰۰۰۰	۰.۰۶۱۸۳۱	-	-	-	-	استقلال کمیته حسابرسی
۰.۰۰۰۰۲	۰.۰۳۳۱۱۹	-	-	-	-	-	-	تخصیص مالی کمیته حسابرسی
۰.۴۱۵۱	-۰.۰۰۲۰۱۵	۰.۸۰۲۵	۰.۰۰۰۶۲۵	۰.۷۴۱۴	۰.۰۰۰۸۰۵	۰.۸۶۹۲	۰.۰۰۰۴۰۵	حق الزحمه
۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۲۶۴	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۲۴۷	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۲۴۸	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۲۵۲	بازده سهام
۰.۰۰۱۰	۰.۰۳۰۲۴۷	۰.۰۰۰۰	۰.۰۳۶۴۸۹	۰.۰۰۰۰	۰.۰۴۵۵۹۸	۰.۰۰۰۰	۰.۰۴۴۲۴۷	اندازه شرکت
۰.۰۰۰۰	-۰.۳۵۷۱۹۹	۰.۰۰۰۰	-۰.۳۵۷۷۲۳	۰.۰۰۰۰	-۰.۳۴۹۵۲۰	۰.۰۰۰۰	-۰.۳۴۸۹۸۸	اهرم مالی
۰.۰۱۲۸	-۰.۰۴۶۷۲۶	۰.۰۳۱۷	-۰.۰۳۸۱۷۹	۰.۰۳۳۹	-۰.۰۳۶۴۹۳	۰.۰۲۹۸	-۰.۰۳۷۷۴۰	ضرر و زیان
۰.۴۵۹۸	۰.۰۱۳۴۰۴	۰.۳۹۷۵	۰.۰۱۵۶۸۴	۰.۹۴۶۶	۰.۰۰۱۳۷۲	۰.۷۵۷۱	۰.۰۰۶۱۵۱	اندازه موسسه حسابرسی
۰.۸۶۸۴۱۱		۰.۸۷۱۴۰۷		۰.۸۷۲۷۰۸		۰.۸۷۳۳۶۳		ضریب تعیین تعدیل شده
۰.۰۰۰۰۰۰		۰.۰۰۰۰۰۰		۰.۰۰۰۰۰۰		۰.۰۰۰۰۰۰		سطح معناداری آماره F
۱.۶۱۱۵۱۱		۶۶۴۸۲۸		۱.۶۵۱۷۵۳		۱.۶۴۰۶۳۰		آماره آزمون دوربین واتسون

به منظور آزمون فرضیه‌ها برای شرکت های غیر خانوادگی از نتایج تخمین مدل های تحقیق ارائه شده در جدول (۴-۱۰) بهره گرفته شده است. مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برای کلیه مدل ها برابر ۰,۰۰۰۰ بوده و چون این مقدار کمتر از ۰,۰۵ است، فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود، یعنی کلیه مدل های ۱ تا ۴ معنی دار هستند. مقدار آماره دوربین- واتسون برای کلیه مدل ها بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد که این مقدار، عدم وجود خود همبستگی خطاها (مرتبه اول) را نشان می دهد. نتایج نشان می دهد که سطح معنی داری متغیرهای مستقل در کلیه مدل های ۱ تا ۴ برای شرکت های خانوادگی کمتر از ۵ درصد بوده و معنی دار می باشد. با توجه به موارد فوق، فرضیه اول تا چهارم برای شرکت های خانوادگی تحقیق تایید می شود.

نتایج آزمون فرضیه های پژوهش برای شرکت های غیرخانوادگی

متغیر		مدل ۱		مدل ۲		مدل ۳		مدل ۴	
	ضریب	سطح معناداری		ضریب	سطح معناداری	ضریب	سطح معناداری	ضریب	سطح معناداری
مقدار ثابت	-۰.۲۲۳۶۱۶	۰.۰۰۰۱	-۰.۲۲۳۳۸۹	۰.۰۰۰۱	-۰.۲۱۱۶۵۱	۰.۰۰۰۱	-۰.۱۸۳۸۳۴	۰.۰۰۰۸	
اثربخشی کمیته حسابرسی	۰.۰۰۹۰۶۹	۰.۰۰۰۰	-	-	-	-	-	-	-
اندازه کمیته حسابرسی	-	-	۰.۰۱۰۱۴۷	۰.۰۰۰۰	-	-	-	-	-
استقلال کمیته حسابرسی	-	-	-	-	۰.۰۴۳۲۰۶	۰.۰۰۰۰	-	-	-
تخصیص مالی کمیته حسابرسی	-	-	-	-	-	-	۰.۰۳۹۷۰۶	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰
حق الزحمه	۰.۰۰۴۶۴۸	۰.۵۶۴۹	-۰.۰۰۸۱۸۷	۰.۲۲۴۷	-۰.۰۰۶۲۲۴	۰.۳۱۹۴	۰.۰۰۰۱۵۶	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰
بازده سهام	۰.۰۰۰۱۶۴	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۱۶۳	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۱۶۵	۰.۰۰۰۰	۰.۰۳۴۰۷۵	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰
اندازه شرکت	۰.۰۳۷۳۲۵	۰.۰۰۰۰	۰.۰۳۷۳۸۹	۰.۰۰۰۰	۰.۰۳۶۴۳۹	۰.۰۰۰۰	-۰.۲۹۷۲۱۸	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰
اهرم مالی	-۰.۲۹۵۵۰۱	۰.۰۰۰۰	-۰.۲۹۵۴۸۵	۰.۰۰۰۰	-۰.۲۹۸۰۳۵	۰.۰۰۰۰	-۰.۰۰۰۳۴۷	۰.۰۰۰۰	۰.۹۵۴۸
ضرر و زیان	۰.۰۰۰۳۱۰	۰.۹۵۴۴	۰.۰۰۰۲۹۸	۰.۹۵۶۷	۰.۰۰۰۹۳۴	۰.۸۶۸۷	۰.۰۲۷۰۷۱	۰.۰۱۶۵	۰.۰۱۶۵
اندازه موسسه حسابرسی	۰.۰۲۴۷۵۷	۰.۰۲۸۵	۰.۰۲۴۸۷۵	۰.۰۲۷۸	۰.۰۲۵۴۵۵	۰.۰۲۴۱	-۰.۰۳۹۷۰۶	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده	۰.۸۴۲۲۷۸		۰.۸۴۱۰۷۲		۰.۸۳۷۴۶۳		۰.۸۲۷۴۲۱		
سطح معناداری آماره F	۰.۰۰۰۰۰۰		۰.۰۰۰۰۰۰		۰.۰۰۰۰۰۰		۰.۰۰۰۰۰۰		
آماره آزمون دوربین واتسون	۱.۶۱۶۹۹۴		۱.۶۱۵۸۴۸		۱.۶۲۳۷۶۳		۱.۶۰۱۰۴۴		

نتیجه گیری و پیشنهاد

بخش مهم تحقیق، نتیجه گیری از فرضیه ها و تهیه طرح و تعمیم آن می باشد. این نتیجه گیری آخرین تأثیر را هم از حیث سبک نگارش و هم از جهت محتوا باید به خواننده القا نماید. نتیجه گیری باوری مبتنی بر استدلال و بر مبنای شواهد حاصل از پژوهش است که در اختیار خوانندگان پژوهش، علاقه مندان به اجرای پژوهش های آتی مبتنی بر پژوهش های کنونی و در نهایت استفاده کنندگان کاربردی، قرار می گیرد. در این فصل خلاصه نتایج تجزیه و تحلیل فرضیه های تحقیق ارائه، تشریح، تفسیر و ارزیابی گردیده است و در نهایت، پیشنهادهای کاربردی با توجه به یافته های تحقیق و نیز پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی ارائه شده است.

نتیجه گیری حاصل از پژوهش

حضور اعضای مستقل و با تخصص حسابداری و حسابرسی، درک و اجرای دستورالعمل های حسابرسی داخلی را تحت تاثیر قرار می دهد همچنین اجرای چنین دستورالعمل هایی با تعداد جلسات کمیته حسابرسی و حسابرسان داخلی ارشد بهبود مییابد. تخصص مالی کمیته حسابرسی با به موقع بودن گزارشگری مالی در ارتباط است و همچنین ویژگیهای شخصیتی اعضای کمیته حسابرسی، اثربخشی کمیته حسابرسی را تحت تاثیر قرار میدهد. کمیته حسابرسی به عنوان یکی از کمیته های فرعی هیات مدیره میباشد که از میان مدیران مستقل و غیرموظف با هدف افزایش منافع سهامداران و همچنین کاهش عدم تقارن اطلاعاتی تشکیل میشود. علاوه براینکه کمیته حسابرسی یکی از اساسی ترین سازوکارهای راهبری شرکتی میباشد، بهترین گزینه نیز برای دستیابی به اهداف سازمانی از سوی ارکان نظارتی واحدهای تجاری است. کمیته حسابرسی را یکی از عناصر اصلی تصمیم گیری در واحدهای تجاری تلقی نموده اند که این امر افزون بر جلب اعتماد سهامداران، ممکن است ارزش شرکت و درنهایت ثروت سهامداران را افزایش دهد. یفای نقش کمیته حسابرسی به نحو مطلوب، مستلزم ترکیب مناسبی از ویژگی های است که اعضای این کمیته باید از آنها برخوردار باشند. شناخت ویژگیهای کمیته حسابرسی از قبیل استقلال، اندازه، تخصص مالی، دوره تصدی اعضا و تعداد جلسات این کمیته باعث میشود تا آرایه صورت های مالی به نحو مطلوبتری صورت گرفته که این امر میتواند بر عملکرد شرکتها بیافزاید. ر مبنای تئوری نمایندگی، تمایل مدیران به اعمال مدیریت سود و سوءاستفاده از آن که منجر به ایجاد هزینه های نمایندگی میشود، منجر به ارائه اطلاعات گمراه کننده به سهامداران شده که این امر در بلند مدت باعث کاهش اعتماد سرمایهگذاران به اطلاعات مالی شرکتها میشود. براین اساس کمیته حسابرسی میتواند مانع از بروز هزینه ها و مسائل نمایندگی گردد. از سوی دیگر میتوان کمیته حسابرسی را بخش بسیار مهمی از حاکمیت، پاسخگویی و شفاف سازی تعریف نمود که در چارچوب تئوری ذینفعان مورد بررسی قرار میگردد. به طور کلی نتایج نشان میدهد که ویژگیهای کمیته حسابرسی شامل استقلال و میزان تخصص حسابداری اعضای آن میتوانند منجر به بهبود معیارهای عملکرد شرکتها شوند که این یافته ها را می توان براساس نظریه علامت دهی تبیین نمود. بدین صورت که شرکت های دارای معیارهای عملکرد مطلوب تر ممکن است از ویژگیهای کمیته حسابرسی برای پیامرسانی به بازار مبنی براینکه فرآیند نظارت و آرایه گزارشگری مالی برای جلب اعتماد سرمایه گذاران به نحو کارآتری انجام میگردد و همچنین به عنوان یک ابزار ارتباطی مالی که تاثیر به سزایی در انتشار اطلاعات دارند، بهره گیرند. که نتایج مربوط به بررسی ارتباط میزان تخصص حسابداری و استقلال کمیته حسابرسی با بازده دارایی ها به عنوان معیاری که مبتنی بر اطلاعات حسابداری و بازار میباشد نیز تا حدی همسو با نظریه علامت دهی میتواند تلقی گردد. بر این اساس، در این پژوهش تاثیر اثربخشی کمیته حسابرسی بر

عملکرد شرکت های خانوادگی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۷ ساله از ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۶ انجام شده است و آزمون فرضیه ها با استفاده از نرم افزار ایویوز انجام شده است. نتایج پژوهش برای شرکت های خانوادگی شرح زیر است:

نتایج کل فرضیه های پژوهش

شماره فرضیه	عنوان فرضیه	تایید/رد
۱	اثر بخشی کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد.	تایید
۲	اندازه کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد.	تایید
۳	استقلال کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد.	تایید
۴	تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت های خانوادگی تاثیر معناداری دارد.	تایید

پیشنهادی کاربردی تحقیق

پیشنهادهای زیر به عنوان راهبردهایی برای تحقیقات آتی ارائه می گردد:

۱. اگرچه نتایج این پژوهش بیانگر وجود رابطه مثبت بین ویژگیهای کمیته حسابرسی و معیارهای عملکرد شرکتها بوده و منجر به گسترش مبانی نظری ادبیات مزبور گردیده است اما به جهت اینکه کمیته حسابرسی سازوکار نظارتی و کنترلی نوظهوری در فرآیند انتشار اطلاعات به بازار قلمداد میشود لذا پیشنهاد میشود پژوهشهای بیشتری در رابطه با موضوع تحقیق و همچنین سایر موضوعات مالی صورت گیرد.

۲. همچنین باتوجه به نتایج مربوط به استقلال کمیته حسابرسی که حاکی از وجود رابطه بیشتر با معیارهای عملکرد بوده است پیشنهاد میشود که حداقل اعضای این کمیته ۵ نفر شوند تا بدین صورت بر استقلال این کمیته نیز افزوده گردد.

۳. توجه به این مورد که شناخت ویژگیهای کمیته حسابرسی از قبیل استقلال، اندازه، تخصص مالی باعث میشود تا ارایه صورت های مالی به نحو مطلوبتری صورت گرفته که این امر میتواند بر عملکرد شرکتها بیافزاید.

۴. پیشنهاد می گردد تا به تخصص مالی کمیته حسابرسی توجه شود زیرا که منجر به کاهش ارائه مجدد صورتهای مالی، همچنین کاهش احتمال وقوع اشتباه و تقلب در گزارشگری مالی می شود. که این امر میتواند بر عملکرد شرکتها بیافزاید.

منابع و مآخذ

آذربایجانی، کریم؛ سروش یار، افسانه؛ یاریان کوپانی، سمانه (۱۳۹۰). جستجوی بهترین معیار عملکرد مالی، مجله حسابرس، شماره ۵۲.

احمدپور، احمد؛ و رسائیان، امیر. (۱۳۸۴) رابطه بین معیارهای ریسک و اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام در بورس اوراق بهادار تهران. «فصلنامه بررسیهای حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۶، صص ۳۷-۶۰.

باباجانی جعفر، خنکا عبدالخالقی. (۱۳۹۱). ضرورت تشکیل کمیته حسابرسی و استقرار واحد حسابرسی داخلی در شهرداری های کلان شهرها؛ برای ارتقاء سطح مسئولیت پاسخگویی. مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره ۳۳ و ۳۴: ۷۲-۳۹.

جامعی، رضا، رستمیان، آزاده، (۱۳۹۵). تاثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگیهای سود پیشبینی شده"، فصلنامه پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، دانشکده اقتصاد و حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

حساس یگانه، یحیی، رئیسی، زهره، حسینی، سید مجتبی، (۱۳۸۸). رابطه بین کیفیت حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علوم مدیریت ایران، ۴(۱۳): ۷۵-۱۰۰.

خدادادی، ولی و تاکر، رضا (۱۳۹۱)، "تاثیر ساختار حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی و ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۱۵، صص ۸۸-۱۰۱.

خوئینی، محسن فقیه، مهرداد شفیعی (۱۳۹۷). ارتباط بین ویژگی های کمیته حسابرسی با معیارهای عملکرد شرکت ها، مجله تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال دهم - شماره چهارم، صفحه ۱۰۵-۱۲۷.

رویایی، رمضانعلی، ابراهیمی، محمد، (۱۳۹۴) بررسی تأثیر ویژگی های کمیته ی حسابرسی بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق"، فصلنامه حسابداری مالی، (۲۵): ۸۸-۷۱.

رجبی، روح الله و گنجی، عزیز الله (۱۳۸۹)، بررسی رابطه بین نظام راهبری و عملکرد مالی شرکتها، مجله پژوهشهای حسابداری مالی، سال دوم، شماره ۴.

فخاری، حسین، محمدی، جواد، نتاج کردی، محسن حسن، (۱۳۹۴). بررسی اثر ویژگیهای کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی"، **فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی**، شماره ۴۶.

وکیلی فرد، حمیدرضا و باوندپور، لیدا (۱۳۸۹)، "تاثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد شرکتها پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **مجله مطالعات مالی** شماره هشتم، صص ۱۱۹-۱۳۹

Abernathy, J. L., Beyer, B., Masli, A., stefaniak, C. (2014). "The association between characteristics of audit committee accounting experts, audit committee chairs, and financial reporting timeliness, *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.adiac.2014.09.001>.

Abbott, L. J., and S. Parker, (2000), "Auditor selection and audit committee characteristics", *Auditing A Journal of Practice & Theory*, Vol. 19, PP. 47-۶۷.

Abbott, L.J., Parker, S. and Peters, G.F., (2004), "Audit committee characteristics and restatements", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol. 23, No. 1, PP. 69-87.

Abdul Rahman, R. A., & Ali, F. H. M. (2006). Board, audit committee, culture and earnings management: Malaysian evidence. *Managerial Auditing Journal*, 21(7), 783-804.

Alzeban, A ., sawan , N . (2015). "The impact of audit committee characteristics on the implementation of internal audit recommendations". *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 24, 2015, Pages ۶۱ ۷۱.

Al-Okaily,J., Salma Naueihed, (2019) "Audit committee effectiveness and family firms: impact on performance", *Management Decision*, <https://doi.org/10.1108/MD-04-2018-0422>.

Amer , m., Ragab ,A, A., Shehata ,Sh,E . (2014). "Audit Committee Characteristics and Firm Performance: Evidence from Egyptian Listed Companies". *Proceedings of 6th Annual American Business Research Conference 9* . Sheraton LaGuardia East Hotel , New York, USA, ISBN: ۹۷۸-۱-۹۲۲۰۶۹-۵۲-۸.

- Al- Najjar B., (2011), "The determinants of audit committee independence and activity: evidence from the U.K", *International Journal of Auditing*, Vol. 15, Iss. 2, PP. 191- 203.
- Aldamen H., Duncan K., Kelly S., McNamara R. and Nagel S., (2012), " Audit committee characteristics and firm performance during the global financial crisis", *Accounting and Finance*, Vol. 52, No.4, PP. 971-1000.
- Al-Mamun, A., Yasser, Q. R., Rahman, M. A., Wickramasinghe, A., & Nathan, T. M., (2014), "Relationship between audit committee characteristics, external auditors and economic value added (EVA) of public listed firms in Malaysia", *Corporate Ownership & Control*, Vol. 12, No.1, PP. 899-910.
- Al-Rassas, A. H. and Kamardin, H., (2015), "Internal and External Audit Attributes, Audit Committees Characteristics, Ownership Concentration and Earnings Quality: Evidence from Malaysia", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 6, No. 3, PP. 458-470.
- Bouaziz , Z . (2012). "The Impact of the Presence of Audit Committees on the Financial Performance of Tunisian Companies". *International Journal of Management & Business Studies*, www. ijmbbs. Com. ISSN: 2230-2463.
- De Vlaminck, N. & Sarens, G. (2015), "The relationship between audit committee characteristics and financial statement quality: evidence from Belgium", *Journal of Management & Governance*, Vol. 19, Iss. 1, PP. 145-۱۶۶.
- DeFond, M., R. Hann, and X. Hu, 2005, Does the market value financial expertise on audit committees of boards of directors?, *Journal of Accounting Research* 43, 153-193.
- Deli, D.N., & Gillan, S.L., (2000), "On the demand for independent and active audit committees", *Journal of Corporate Finance*, Vol. 6, PP. 427-445.
- Jeffrey R. C., Lisa M. G., Genesh K., and Arnold M. W., (2011), "The impact on auditor judgments of ceo influence on audit committee independence", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 30, No. 4, PP. 129-147.
- Karamanou, I. and Vefas, N. (2005), "The association between corporate boards, audit committees, and management earnings forecasts: an empirical analysis", *Journal of Accounting Research*, Vol. 43 No. 3, PP. 453-486.